

BEYNƏLXALQ MÜNASİBƏTLƏR INTERNATIONAL RELATIONS
МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ

Nəsirova Kəmalə Fuad qızı
Bakı Slavyan Universiteti

QLOBALLAŞAN DÜNYADA QAÇQIN VƏ MƏCBURİ KÖÇKÜN PROBLEMİ

Açar sözləri: Azərbaycan, Qaçqın, Məcbun köçkün, BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığı, ATƏT, Qaçqınkom, BMT

Key words: Azerbaijan, Refugee, IDP, UN High Commissioner for Refugees, OSCE, UNHCR, H.ALIYEV

Ключевые слова: Азербайджан, Беженцы, ВПЛ, Верховный комиссар ООН по делам беженцев, ОБСЕ, УВКБ ООН, ООН

XX əsrin əvvəllərindən başlayaraq qaçın problemi ilə qarşılaşan dünya birliyi Qaçqınların müdafiəsi və onlara yardım göstərməsi funksiyasını öz üzərinə götürmüşdür. Müasir dünyamızda insanlar daha təhlükəsiz fəvvarə şəraitdə yaşamaq istəyirlər. Bəli yaşamaq istəyirlər. Çox təəsüf edici haldır ki, müharibələrin baş verməsi qaçqın və məcburi köçkün ordusunun formalaşması dünyanın qlobal problemlərindən biridir. Qaçqın və məcburi köçkün problemi dünyanı öz ahuşuna alıb desəm yanılmaram. Qaçqın və Məcburi köçkün problemi Azərbaycan Respublikasından yan keçməyib. Tarixə nəzər salsaq görürük ki, 1905,1918-1920,1948 və soncu etnik təmizlənmə 1988-1993 cü illər ərzində baş vermişdi. Ermənistan Respublikasının etnik təmizləmə siyasəti nəticəsində yüz minlərlə azərbaycanlı öz doğma torpaqlarından qovuldular. Daha dəqiq desək deportasiyaya məruz qalıblar. İyirmi bir il ərzində ölkə əhalisinin təbii artımı 100:1 faizə nisbətində əsasən qaçqın və məcburi köçkünlərin sayı da artıb ilə 10min artmaqla bu rəqəm bir milyon 200 minə çatıb.(1-1)Azərbaycanda hər 8 nəfərdən biri qaçqındı. Azərbaycan vətəndaşları öz torpaqlarında məcburi köçkünə çevrildi. Dövlətimiz üçün çox acınacaqlı məsələdir. Hər bir qaçqın pənah apardığı ölkə üçün kifayət qədər problem yaşadır. Qaçqın və məcburi köçkün problemi Azərbaycan üçün iqtisadi, mədəni, sosial sahələrdə kifayət qədər problemlər yaşatdı. Müharibə şəraitində də olan ölkəmiz üçün qlobal bir problemə çevrildi. Ulu öndər Heydər Əliyevin uzaqgörən siyasəti nəticəsində məcburi köçkünlərin məskunlaşdığı çadır düşərgələri növbə ilə sökülməyə başladı. Heydər Əliyev BMT-nin Qaçqın və Məcburi köçkünlər üzrə Ali Komissarlığına müraciət ünvanladı. Dünya birliyini bu ədalətsizliyə göz yumamağa çağırdı. Ulu öndər Heydər Əliyevin diplomatiyası sahəsində Ermənistan- Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin əsl mahiyyətini dünya ictimaiyyətinin diqqətinə çatdırmağa müvəffəq oldu. BMT-nin Təhlükəsizlik Şurası tərəfindən münaqişənin sülh yolu ilə həlli, işğal olunmuş ərazilərin Ermənistan silahlı qüvvələrindən azad edilməsi qaçqın və məcburi köçkünlərin doğma yurdlarına qaytarılması haqqında 4 qətnamə qəbul edilmişdir. 1993-cü il 30 aprel tarixli 822 nömrəli, 29 iyul tarixli - 853 nömrəli, 14 oktyabr tarixli - 874 nömrəli, 884 nömrəli 11 noyabr tarixində qətnamələr qəbul edildi.(2-s 176) Çox təəsüf edici haldır ki, təcavüzkarla təcavüzə məruz qalan, işğalçılıq siyasəti aparan, ərazi bütövlüyü prinsipini pozanlara qarşı sərt cəzalar tətbiq olunmur. Məhz Ulu öndərin fəaliyyəti nəticəsində 1994-cü ilin may ayında atəşkəsə nail olundu. Qaçqınlara olunan Beynəlxalq humanitar yardımların sayı gündən-günə artırdı. Ərazimizin 20% işğal altında olması bu problemin necədə dərin köklərə bağlandığının əyani sübutudur. Uzun illərdir ki, danışıqlar prosesi gedir amma bu günə qədər heç bir nəticə əldə olunmayıb. Konfliktin həll olunmasının bir necə siyasi aspektləri var:

I-ci Ermənistan tərəfinin qeyri-konstruktiv mövqe tutması;

II-ci Beynəlxalq ictimaiyyətin o,cümlədən problemin həlli ilə bilavasitə məşğul olan ATƏT-in Minsk qrupunun baş vermiş münaqişəyə hüquqi –siyasi qiymət verilməməsi;

III- İslamofobiyanın, dinlər arasındakı ayrı seçkilik, xristian və islam cəbhəsinin formalaşması, müsəlmanlara qarşı irqi ayrı seçkiliyin aparılması;

IV- İşğalçı Ermənistan dövləti danışıqlar prosesini kobud surətdə pozması;

V- Erməni lobisinin və onların havadarlarının mövcud olması

Prezident İlham Əliyev Ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin uğurlu siyasətinin laiqli davamçısıdır. Prezidentimizin əsas məqsədi qaçqınların və məcburi köçkünlərin yaşayış şəraitini yaxşılaşdırmaq, onları öz yurd yuvalarına qaytarmaqdan ibarətdir. Uğurlu daxili və xarici siyasətimiz nəticəsinə siyasi arenada

,beynəlxalq təşkilatlarda ,regional daxili təşkilatlarda və digər sahələrdə də uğurlu addımlara imza atıb. Dövlət Neft Şirkəti hesabına, Dünya Fondunun maliyyə yardımları hesabına qaçqınların yaşayış şəraiti xeyli yaxşılaşıb. İlham Əliyevin uğurlu siyasəti hesabına “qaçqın” çadırları tamami ilə ləğv olundu. Onların mənzil şəraiti xeyli yaxşılaşdı. Humanitar sahəyə daha çox diqqət ayrılır. Müasir dünya Ermənistan dövlətini işğalçı təcavüzkar ölkə kimi tanımalıdır. Dünyada gedən qloballaşma prosesləri, Azərbaycanın Avropa İttifaqı ilə sıx əməkdaşlığı, Beynəlxalq hüququn prinsipləri, demokratikləşmə prosesləri artıq təcavüzə əsaslanan siyasəti qəbul etmir. Azərbaycan dövlətinin siyasəti və mövqeyi yalnız beynəlxalq hüquq normalarına və prinsiplərinə əsaslanır. Beynəlxalq hüququn prinsipləri adət hüququnun tərkib hissəsidir. 1) Güc tətbiq etməmək və ya güclə hədələməmək prinsipi, 2) Dövlətlərin suveren bərabərliyi prinsipi, 3) Sərhədlərin toxunulmamazlığı, 4) Dövlətlərin ərazi bütövlüyü prinsipi.(3-S 367) Sadaladığım prinsipləri işğalçı ermənistan tərəfindən pozulub. İşğalçı Ermənilər haqqında dünya ictimaiyyətinin statlarına nəzər salaq: Ermənilər gürcülərə məxsus olan və monastırlarda gürcülərin izini məhv edir, daş üzərində gürcü yazılarını qaşır yaxud silir, daşın özünü tikintidən çıxarır və onların əvəzinə erməni yazıları ilə əvəz edirlər.(4-3) Mən onlarla (ermənilərlə) heç zaman dil tapa bilmədim. Onların hiyləgərliyi olduqca iyrenc, alçaqlığı olduqca dözülməz, əclafılığı olduqca təəssüfləndiricidir. (5-s-36-37) Zaqafqaziyada yaşayan 1 milyon 300 min erməninin 1milyonu yerli deyildir və onlar vilayətə bizim tətəfimizdən köçürülüblər. (6- 4-ci cild) A.S.Puşkin sən kölgəsən, sən qorxaqsan çünki sən ermənisen. Jemçuynikov yazıçı: Qışqıra-qışqıra danışmaq bu xalqın xəstəliyidir. Özgə millətləti də özlərinin xeyrinə qışqırmağa ,yalan informasiya yaymağa cəlb edə bilirlər. Sədi Şirazi - məşhur fars şairi: Erməni yer üzünün ilanı, insanlığın düşmənidir. (7-45504). A.S.Qriboyedov- Əlahəzrət ,ermənilərin mərkəzi rus torpaqlarında yerləşməsinə icazə verməyin. Onlar elə tayfadandıdılkə, bir neçə il yaşayandan sonra bütün dünyaya bu torpaqların ata və babalarına aid olduğunu qışqıracaqlar. Hal-hazırda dünya miqyasında böyük miqdarda qaçqın dünya ictimaiyyəti, mütəxəssislər, hökumətlər və könüllü qurumlar üçün problem yaradır. 2010-cu ilin dekabrından Ərəb ölkələrində ərzaq qiymətlərinin yüksəlməsi, söz azadlığı, bürokratik-əngələr və aşağı həyat səviyyəsi ilə əlaqədar başlayan etiraz nümayişləri başlandı. Ərəb Baharı adı ilə bir çox ölkələrdə vətəndaş müharibələri Misir, Liviyada, Tunisdə, Yəmən, Oman, Suriya, Əlcəzair, İraq və digər ölkələri bürüdü. Vətəndaş müharibələri yeni dövrdə beynəlxalq münasibətlər sahəsinin ən aktual problemidir. 20 iyun tarixi BMT-nin Baş Məclisi tərəfindən təsdiq olunmuş Dünya Qaçqınlar günüdür. Hər bir ölkədə bu tarix özünə məxsus şəkildə qeyd edilir. 2000-ci ildə BMT BAŞ Məclisi Afrika qaçqınları ilə həmrəy olduqlarını ifadə edən xüsusi qətnamə qəbul edib. Həmin qəbul olunmuş qətnaməyə əsasən 1951-ci il konvensiyasının 50-ci ilini qeyd etdilər. Qətnamədə qeyd olundu ki, Afrika Birliyi Təşkilatı Dünya Qaçqınlar Gününün Afrika qaçqınlar günü ilə eyni tarixdə qeyd edilməsinə razılıqlarını bildirdilər. Müasir dövrdə dünyada qaçqın və məcburi köçkünlərin əsas hissəsi Afrika, Balkanlarda, Əfqanıstan, Azərbaycan, Ukraynanın, şərqində baş verən silahlı münaqişələr nəticəsində Rusiya qaçqın axını başlamışdır. 2011-ci ilin mart ayında Suriyanın cənubunda Dereov şəhərində hökumət əleyhinə etiraz aksiaları sonradan vətəndaş müharibəsinə çevrildi. Və nəticə etibarlı ilə Suriya vətəndaşları Türkiyəyə, Avropa, ABŞ, Kanadaya kütləvi şəkildə axın etməyə başladılar. Suriyadan olan qaçqınların sayı BMT- Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığı 4.863.684 qeydiyyatda aldığı Suriyalı qaçqının olduğunu müəyyən etdi.(8-Əbu-Dabi)Suriya qaçqınlarının 2.7 milyonu Türkiyədə məskunlaşıb. Türkiyə dövləti Suriyadan olan qaçqınlara isti münasibət bəsləyir və onlara qapılarını ilk açan dövlətdir. BMT-nin Qərbi Asiya üçün İqtisadi və Sosial Komissiyasının apardığı araşdırmalar nəticəsində məlum olub ki, 2011-2015- ci illərdə Ərəb baharı ucbatından Yaxın Şərqdə iqtisadi artıma 614 milyard dollar və ya region üzrə ÜDM-in 6 % həcmində ziyan dəyib. Qloballaşan dünyanın problemlərinin araşdırarkən dinlər arasında dini nifrətin artması, islamofobiyanın, iri dövlətlərin digər dövlətlərdə demokratiyanı, insan hüquqlarını güya bərqərar etmək adı ilə dünyanı yenidən bölmək istəkləri və israrla buna cəhdləri XX əsrin sonralarından daha çox vüsət almağa başladı. Təkcə son 15 il ərzində 45 ölkənin daxili işlərinə qarışmaqla, əksər müsəlman ölkələrində qaçqın və məcburi köçkünlərin sayının sürətlə artması ilə nəticələndi. 10 milyondan artıq qaçqın öz yurd –yuvalarını tərk etdi .2001-ci ildə yer kürəsində qaçqınların sayı 171 milyon idisə, bu gün onların sayı 244 milyona çatıb. Statistika əsasən yalnız Suriyada gedən müharibə nəticəsində 4.5 milyon insan qaçqın düşüb. Qaçqınların min nəfəri dəniz sularına düşüb boğularaq həlak olublar. Dini ayrı-seçkilik, islamofobiya təkcə Avropada deyil, bütün xristiya ölkələrində yayılmışdır. Bu səbəblər dövlətlər arasında ikili standartların yayılmasına gətirib çıxarır.

Ədəbiyyat:

1. www.qmkdk.gov.az/az/pages/5htm/
2. Əmir Əliyev:Azərbaycan Beynəlxalq Cinayətlər hədəfində: hüquqi təhlil.Bakı, s 176

3. Lətif Hüseynov: Beynəlxalq hquq. Dərslük. Bakı.2014, s367
4. Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin İşlər İdarəsinin Prezident Kitabxanası
5. P.Керроп Патканов yazıları ön Asiyanın tarixi üçün əhəmiyyəti SPB.1981
6. Rus tətqiqatçısı V.L.Veliçko 4- ci cild. SPB-1904.
7. Azərtac-xüsusi müxbiri-Əbu- Dabi.11 noyabr 2016.
8. legend.az/45504/

The problem of refugees and IDPs in the globalizing world.

Summary

The world community faced the problem of refugees since the early part of the twentieth century undertook the task of protecting and assisting refugees. In our modern world, people must live in a more secure environment. Yes, they should live. It is very unfortunate that the emergence of wars is the formation of a refugee and internally displaced army, which is one of the global problems of the world. I'm not sure if the problem of refugee and IDPs is the world's worst case. The problem of refugees and internally displaced persons has not been overcome by the Republic of Azerbaijan. Looking back to history, we see that 1905-1918-1920, 1948 and subsequent ethnic cleansing occurred during 1988-1993. As a result of the policy of ethnic cleansing of the Republic of Armenia, hundreds of thousands of Azerbaijanis were expelled from their native lands. More precisely, they are exposed to deportation. The number of refugees and internally displaced persons has increased by 10 per cent over the same period of the last year, with a population increase of 100: 1, reaching a million 200,000

Проблема беженцев и вынужденных переселенцев в глобализирующемся мире

Резюме

Мировое сообщество столкнулось с проблемой беженцев, так как в начале двадцатого века была предпринята задача защиты беженцев и оказания им помощи. В нашем современном мире люди должны жить в более безопасной среде. Да, они должны жить. Очень жаль, что возникновение войн является формированием армии беженцев и вынужденных переселенцев, что является одной из глобальных проблем мира. Я не уверен, является ли проблема беженцев и вынужденных переселенцев худшей в мире.

Современный мир должен признать армянское государство страной-агрессором. Глобализационные процессы в мире, тесное сотрудничество Азербайджана с Европейским Союзом, принципы международного права и процессы демократизации больше не принимают агрессивной политики. Политика и позиция азербайджанского государства основана исключительно на международных нормах и принципах. Принципы международного права являются частью обычного права.

Рәуш: prof. Н.Əliyev